

JUHLAJULKAISU

AARNE NUORVALA

1912 · 18/4 · 1982

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1982, Vammalan Kirjapaino Oy

ISBN 951-855-049-2

ISSN 0356-7222

978-951-855-871-5 (PDF)

Todisteiden ilmoittamisesta keskitetyssä oikeudenkäynnissä

Niin kuin *Aarne Nuorvala* on useaan kertaan todennut, lainkäytön tarkoituksena on oikeussuojan antaminen kansalaisille ja tarkoitustaan vastaavan ja tehokkaan tuomiovallan käytön perusvaatimuksina pidetään varmuutta, nopeutta ja halpuutta.¹ Näiden vaatimusten täyttämiseksi pyritään oikeudenkäynti järjestämään suullisuus-, välittömyys- ja keskitysperiaatteiden mukaisesti. *Aarne Nuorvala* on tähden tänyt suullisuuden ja välittömyyden toteuttamista myös hallinto-oikeudellista lainkäyttöä kehitettäessä,² mutta kovin pitkälle ei näitä periaatteita ole voitu meillä toteuttaa sen enempää siviili- ja rikostuomioistuimissa kuin hallinto-oikeudellisessakaan lainkäytössä.³

Työtuomioistuinta perustettaessa ja työtuomioistuimesta annettua lakia uudistettaessa on suullisuus-, välittömyys- ja keskitysperiaatteita pidetty johtotähtinä. Menettelyyn kuuluu tehokkaaksi tarkoitettu esivalmistelu, jossa pyritään erottamaan riitaiset vaatimukset ja tosiasiat riidattomista, täsmentämään asianosaisten vaatimukset ja väitteet perusteineen, ilmoittamaan kaikki todisteet sekä esittämään kaikki kirjallinen näyttö. Esivalmistelun päätyttyä pidetään keskitetty, välitön ja suullinen pääkäsittely, jossa kuullaan yhden istunnon puitteissa kaikki todistajat, ja jutun ratkaisee oikeus siinä kokoonpanossa, jonka edessä pääkäsittely on pidetty.

¹ Ks. esim. *Aarne Nuorvala*, Hallintolainkäytön nykynäkymiä, LM 1967 s. 563 (myös Kansalaisen oikeusturva hallinnossa, 1978 s. 37); *sama*, Korkeimman hallinto-oikeuden täyttäessä 50 vuotta, Korkein hallinto-oikeus 1918–1968 (1968) s. 16.

² Ks. *Nuorvala*, Hallintolainkäytöstä ja hallintotuomioistuinlaitoksesta, LM 1970 s. 772; *sama*, Kehittyvä hallintotuomioistuinjärjestelmä kansalaisten oikeusturvan takeena, Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen (1975) s. 329 (myös Kansalaisen oikeusturva hallinnossa s. 93).

³ Ks. esim. *Tauno Tirkkonen*, Suomen siviiliprosessioikeus I (1974) s. 72–73, 89–94; *sama*, Prosessioikeuden johtavista periaatteista, Juhlajulkaisu Kaarlo Juho Ståhlberg (1945) s. 430–433; *sama*, Valmistavasta käsittelystä riita-asioissa, LM 1949 s. 162–166; *Tauno Ellilä*, Hovioikeusmenettely ja oikeudenkäynnin uudistus (1971) s. 29–32, 49–57. Vrt. vielä esim. *Per Olof Ekelöf*, Rättegång IV (1977) s. 42–43, V (1975) s. 9–14.

Työtuomioistuimessa ei suullisuutta, välittömyyttä ja keskitystä ole kuitenkaan toteutettu yhtä tiukoin säännöksiin kuin esim. Ruotsin alioikeusmenettelyssä. Lain sallimaa joustavuutta on käytetty varsinkin siten, että tuomion perusteena ei ole vain se, mitä jutun pääkäsittelyssä on esitetty suullisesti, vaan myös jutussa kertynyt asiakirja-aineisto otetaan huomioon. Siten ei pääkäsittelyssä tarvitse esittää uudelleen niitä asioita, jotka sisältyvät haastehakemukseen ja muihin asianosaisten esivalmistelun aikana esittämiin kirjelmiin samoin kuin suullisen esivalmistelun pöytäkirjoihin. Liioin ei kirjallisia todisteita lueta ääneen pääkäsittelyssä. Kaikki tämä aineisto jaetaan kirjallisenä jokaiselle pääkäsittelyyn osallistuvalla oikeuden jäsenelle. Jos pääkäsittely lykätään — mikä toisin kuin edellä mainitut asiat on hyvin poikkeuksellista — pyritään jatkettu pääkäsittely järjestämään niin, että siihen osallistuvat samat jäsenet kuin ennen lykkäystä; mutta vaikkei tässä onnistutakaan, ei ennen lykkäystä esitettyä todistelua tarvitse esittää uudestaan jatkettussa pääkäsittelyssä, vaan se otetaan ratkaisua tehtäessä huomioon samalla tavoin kuin jatketusakin käsittelyssä esitetty todistelu. Lopulta ei päätöstä ole säädetty tehtäväksi heti eikä edes missään määräajassa pääkäsittelyn jälkeen, vaan päätöksen tekeminen voi lykkääntyä jopa 2—3 kuukauden päähän.⁴

Edellä on jo todettu, että keskityksen ja myös suullisuuden ja välittömyyden toteuttamiseksi esivalmistelussa on esitettävä kaikki kirjalliset todisteet ja ilmoitettava ne todistajat, joita aiotaan kuulustuttaa pääkäsittelyssä (TTuomL 15.2, 18.2 ja 21 §). Jos pääkäsittelyssä halutaan kuulustuttaa todistajaa tai esittää muu todiste, jota ei ole ilmoitettu esivalmistelussa, on tämä saatettava mahdollisimman pian sekä oikeuden puheenjohtajan että vastapuolen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä todisteella halutaan näyttää, ja ne syyt, jotka ovat estäneet ilmoittamasta sitä esivalmistelussa (TTuomL 31 §). Nämä säännökset ovat sinänsä ehdottomia. Laissa ei kuitenkaan ole sään-

⁴ Ruotsissakin sallitaan suullisuus-, välittömyys- ja keskityksperiaatteiden toteuttamisessa työtuomioistuimessa samantapaisia poikkeuksia alioikeusmenettelyyn verrattuna; ks. *Edvard Nilsson, Förfarandet i arbetsdomstolen som första domstol, Rättegången i arbetstvister* (1979) s. 232—233. Suomen työtuomioistuimessa saadaan esim. esivalmistelussa kertyneeseen kirjalliseen aineistoon kuitenkin käytännössä viitata paljon laajemmalti kuin Ruotsin työtuomioistuimessa.

Epäkohtana pitäisin näitä periaatteista poikkeamia lähinnä siltä osin kuin päätöksen tekeminen lykkääntyy kauas pääkäsittelyn jälkeen. Tällainen lykkääntyminen johtuu toisaalta siitä, että usein on vaikeata löytää kaikille työtuomioistuimen jäsenille soveltuva neuvottelu-aikaa, toisaalta taas siitä, että nykyisen juttumäärän aikana ei nykyisin resurssein pystytä valmistamaan ratkaisuehdotuksia riittävän nopeasti.

nöstä laiminlyönnin seurauksista. Käytännössä ei pääkäsittelyssä juuri pyritä kuulustuttamaan todistajia, joita ei olisi ilmoitettu aikaisemmin. Ongelmia aiheutuu sen sijaan toisinaan siitä, että todistajaa kuulus-
tutetaan muusta asiasta kuin siitä, josta hänet on ilmoitettu todista-
maan. Uusia kirjallisia todisteita pyritään myös silloin tällöin esittä-
mään pääkäsittelyssä.

Työtuomioistuintoimikunnan mietintöön ja vielä hallituksen esityk-
seen nykyiseksi työtuomioistuinlaiksi sisältyi nimenomainen säännös
siitä, että asianosaisen on ilmoitettava, mitä kullakin todisteella halu-
taan näyttää toteen.⁵ Lopullisessa laissa tuli tämä ilmoitusvelvollisuus
kuitenkin koskemaan vain niitä todisteita, jotka ilmoitetaan esivalmis-
telun jälkeen; esivalmistelussa ilmoitettujen todisteiden osalta lakisää-
teinen velvollisuus ilmoittaa, mitä kullakin todisteella halutaan näyttää
toteen, jätettiin pois sosiaalivaliokunnan ehdotuksesta perusteluin:
»Valiokunta on lakiehdotuksen 21 §:n osalta halunnut lieventää niitä
vaatimuksia, joita esivalmistelu ja käsittelyn suullisuus aiheuttavat.»⁶
Oma-aloitteisesti ei esivalmistelussa siten tarvitse ilmoittaa, mitä eri
todisteilla halutaan näyttää toteen. Esivalmistelussa kysytään asian-
osaisilta kuitenkin säännönmukaisesti, mistä kysymyksistä kutakin
todistajaa aiotaan kuulustuttaa (vrt. TTuomL 19 §; OK 14: 4).

Vaikka velvollisuus ilmoittaa se, mitä milläkin todisteella halutaan
näyttää toteen, säilyikin esivalmistelun jälkeen ilmoitettavien todistei-
den osalta, lievenivät näitäkin todisteita koskevat vaatimukset työtu-
omioistuintoimikunnan ehdottamista. Toimikunnan ehdottama sään-
nös puhui näet vain todisteista, joita ei ole *voitu* ilmoittaa esivalmis-
telussa; ja säännöstä esivalmistelun jälkeen ilmoitettavista todisteista
perusteltiin siten, että kun todisteet on ehdotuksen mukaan ilmoitet-
tava jo esivalmistelussa, mutta tämä saattaa eri syistä olla mahdo-
tonta, olisi *tällaisessa tapauksessa* kohtuutonta, jos asianosainen me-
nettäisi mahdollisuutensa todisteiden esittämiseen. »Mikäli asianosai-
nen viivyttää tällaisen todisteiden esittämistä, voi työtuomioistuin kiel-
täytyä todistetta vastaanottamasta. Täten vältetään siitä, ettei asian-
osainen pääse shikaanimaisesti yllättämään vastapuoltansa uusilla
todisteilla aivan pääkäsittelyn lopussa.»⁷ Työtuomioistuintoimikunnan
mietinnön perusteella laaditusta lakiesitysehdotuksesta antamassaan
lausunnossa laintarkastuskunta katsoi kuitenkin, että säännöksen
»täytyy voida koskea myös sellaista todistetta, joka esivalmistelussa

⁵ Ks. Km. 1969: A 9 s. 9 (17.2 §); HE 30/72 s. 10 (21 §).

⁶ Ks. Vp. 1974, Sosvm. 4 (HE 30/72) s. 2.

⁷ Ks. Km. 1969: A 9 s. 10—11 (26.2 §), 28.

olisi voitu ilmoittaa, mutta joka — mistä tahansa syystä — on jäänyt ilmoittamatta». Tämän mukaisesti laintarkastuskunta muutti ehdotetun säännöksen koskemaan todisteita, joita ei ole ilmoitettu — eikä siis »ei ole voitu ilmoittaa» — esivalmistelussa. Lopulliseen lakiin säännös tuli laintarkastuskunnan ehdottamassa muodossa. Säännös velvollisuudesta esittää syyt, jotka ovat estäneet todisteen ilmoittamisen esivalmistelussa, säilyi sellaisenaan työtuomioistuintoimikunnan mietinnöstä lopulliseen lakiin; laintarkastuskunta katsoi tämän säännöksen puolustavan paikkaansa, »jos, niin kuin laintarkastuskunta on säännöksen tarkoituksen ymmärtänyt, laiminlyönnin syy voidaan ottaa huomioon oikeudenkäyntikuluja määrättäessä».⁸ Lainsäädäntöaineiston valossa on TTuomL 31 § minusta selvä siinä, että esivalmistelun jälkeen saadaan ainakin ennen pääkäsittelyä ilmoittaa sellainenkin todiste, joka TTuomL 21 §:n mukaan olisi pitänyt ilmoittaa jo esivalmistelussa. Siihen, rajoittuuko laiminlyönnin vaikutus laintarkastuskunnan ilmeisesti edellyttämällä tavalla vain oikeudenkäyntikuluihin, palaan tuonnempana.

Säännösehdotuksensa velvollisuudesta ilmoittaa esivalmistelussa todisteet ja mitä niillä halutaan näyttää toteen työtuomioistuintoimikunta lainasi selvästi Ruotsista. Ruotsissa voi oikeus jättää huomioon ottamatta seikan tai todisteen, jota ei ole ilmoitettu ajoissa, vain jos voidaan olettaa että laiminlyönnillä on pyritty oikeudenkäynnin viivyttämiseen tai vastapuolen yllättämiseen taikka sillä on ollut muu moitittava tarkoitus (RB 43:10). Tämä on yleisiä alioikeuksia koskeva oikeudenkäymiskaaren säännös, jota sovelletaan myös työtuomioistuimessa (sen toimiessa ensi asteen tuomioistuimena); ylioikeuksissa (ja myös työtuomioistuimessa sen toimiessa muutoksenhakuasteena) on ankarammat preklusiosäännöt (LAR 5:3). Sitä, että liian myöhäänkin ilmoitettu todiste on muissa tapauksissa otettava huomioon, perustellaan Ruotsissa sillä, että tuomio voi muuten jäädä perustumaan vajanaiseen tai harhaanjohtavaan aineistoon (aineellisen totuuden periaate). Silloinkin kun myöhään ilmoitettu todiste otetaan edellä sanotun mukaan huomioon, voi myöhästymiseen syyllistynyt joutua korvaamaan siitä vastapuolelle aiheutuvat kulut — mitkä voivat nousta varsin korkeiksi, kun pääkäsittely voidaan laiminlyönnin seurauksena joutua uusimaan kokonaisuudessaan.⁹

⁸ Ks. Laintarkastuskunnan lausunto n:o 3/1970 s. 17—18, 39 (29 §).

⁹ Ks. Nilsson, m.t. s. 208; sekä esim. Åke Hassler, Den nya rättegångsbalken I (1947) s. 57—59; Ekelföf, Rättegång V s. 28—31, 33—34; Lars Welamson, Rättegång VI (1974) s. 84—88, 108.

Jos todistajaa kuulustutetaan pääkäsittelyssä aivan toisesta kysymyksestä kuin mistä hänen on ilmoitettu kertovan, se voi olla vastapuolelle aivan samanlainen yllätys kuin kokonaan uuden todistajan tuominen pääkäsittelyyn. Esitän seuraavassa tyypitellyn tapauksen, jossa joudutaan ottamaan kantaa todisteiden ennalta ilmoittamisen laiminlyömiseen vaikutuksiin. A:n ja B:n välisessä oikeudenkäynnissä A on esivalmistelussa nimennyt todistajaksi C:n, mutta kuulustuttaa tätä pääkäsittelyssä myös sellaisesta seikasta, jota ei ole mainittu esivalmistelussa (vaikka puheenjohtaja on kysellyt, mistä asioista C:tä aiotaan kuulustuttaa). C:n »liikaa» kertomien asioiden johdosta B havaitsee tarvitsevansa vastanäyttöä ja pyytää lykkäystä kuulustutukseen todistajana D:tä, jota B ei ollut nimennyt todistajaksi, kun ei ollut tiennyt A:n esittävän näyttöä niistä kysymyksistä, joista D tietäisi.

C:n »liikaa» kertomat asiat ja D:n todistajankertomus lisäävät luonnollisesti todistusaineistoa ja ovat tällä tavoin omiaan parantamaan oikeudenkäynnin varmuutta. Toisaalta D:n kuulemiseksi tarvittava lykkäys — jota selvästi ei voida kieltää, jos C:n todistajankertomuksen »liikaosa» otetaan huomioon — tekee oikeudenkäynnin hitaammaksi ja kalliimmaksi. Laiminlyöjä voidaan velvoittaa korvaamaan vastapuolelle aiheutuneet lisäkulut, mutta valtion lisäkulut jäävät (ainakin työtuomioistuimessa) korvaamatta, ja vastapuolelle voi oikeudenkäynnin hidastamisesta olla muutakin haittaa kuin suoranaisia oikeudenkäyntikuluja. Eikä varmuuskaan kokonaisuutena välttämättä lisäännä. Lykkääminen vie mennessään keskityksen, ehkä myös osaksi suullisuuden ja välittömyyden, kun jatkettuun pääkäsittelyyn voidaan joutua kutsumaan uusia jäseniä eivätkä entisetkään muista todistelua aivan samalla tavoin kuin heti alkuperäisen pääkäsittelyn jälkeen. Koko aikaisemman pääkäsittelyn uusimista ei Suomen laki taas edellytä (vaikka asianosaiset voivat tietysti halutessaan kutsua aikaisempia todistajiaan uudelleen kuultaviksi).

Näihin mitä tahansa nykyaikaista prosessia koskeviin näkökohtiin tulee työtuomioistuimessa lisäksi, että se on paitsi ensimmäinen myös ainoa oikeusaste ja prejudikaattituomioistuin. Jos lykkäyksiin johtava uuden näytön esittäminen yleistyy, pystytään käytettävissä olevilla resursseilla käsittelemään vähemmän asioita kuin muuten. Tästä aiheutuvat haitat voidaan alioikeuksissa torjua lisäresursseilla — joiden saaminen ei Ruotsissa ehkä ole vaikeata — mutta prejudikaattituomioistuimessa vaikeutuu lainkäytön yhtenäisyyden turvaaminen. Suomessa on lisäresurssienkin saaminen vaikeata, joten lykkäysten

lisääntyminen hidastaisi lainkäyttöä muissakin jutuissa. Ennen työtuomioistuinprosessin vireille panoa on riittäisyyttä sitä paitsi usein selvitettävä asianomaisen työehtosopimuksen edellyttämin neuvotte-luin (TTuomL 11.2 §); jos selvitys jätetään sekä esittämättä neuvotte-lumenettelyssä että ilmoittamatta vireille pannun työtuomioistuinjutun esivalmistelussa, on laiminlyönti minusta suurempi kuin todisteiden pelkkä ilmoittamatta jättäminen Ruotsin alioikeusprosessissa.¹⁰

Nämä syyt oikeuttavat minusta työtuomioistuimen suhtautumaan verraten ankarasti vasta esivalmistelun jälkeen ilmoitettaviin todistei-siin. Tämän ankaruuden ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, että todiste jätettäisiin kokonaan vastaanottamatta. Edellä on jo todettu, ettei TTuomL 31 § edes salli olla ottamatta vastaan todistetta, joka tämän pykälän mukaisesti ilmoitetaan esivalmistelun jälkeen. Sen sijaan oikeus voi minusta laiminlyöntitapauksissa harkita, mikä vaiku-tus asianosaisen menettelyllä on todisteena, ja siten esim. äskeisessä tyyppitapauksessa hylätä B:n lykkäyspyynnön ja jättää C:n kertomuk-sen huomioon ottamatta siltä osin kuin D:n ilmoitettu todistus voisi sen kumota.¹¹ Ilmeisenä takarajana on joka tapauksessa OK 31:7.2, joka sallii riita-asiassa annetun tuomion purkamisen uuden näytön perusteella, jos asianosainen saattaa todennäköiseksi, ettei hän ole voinut ajoissa vedota ko. todisteeseen tai että hän on muutoin päte-västä syystä ollut vetoamatta siihen. Tuomioistuimen ei luonnollisesti tule ehdoin tahdoin antaa aihetta purkukelpoiseen tuomioon ja siis kieltäytyä — vieläpä pääkäsittelyn jälkeenkin, mutta tietysti ennen tuomion antamista — ottamasta vastaan ja huomioon sellaista todis-tetta, jonka sivuuttaminen liian myöhään esitettyinä tekisi OK 31:7.2:n mukaan tuomion purkamisen mahdolliseksi.

Seikat, joista todistajia aiotaan kuulustuttaa, ilmoitetaan esivalmis-telussa usein verraten ylimalkaisesti, eivätkä esivalmistelun puheen-johtajan tiedot asiasta riitä yleensä sellaisiin lisäkysymyksiin, joilla todistettavat seikat saataisiin asianmukaisesti täsmennetyiksi. Vasta-puolen kysymykset voivatkin olla täsmentämisessä suureksi avuksi. Muussa tapauksessa joudutaan pääkäsittelyssä tai tuomiota harkit-taessa arvioimaan, onko todistajan kuulustuttaminen tietystä kysy-myksestä tullut vastapuolelle todellisenä yllätyksenä vai olisiko vasta-

¹⁰ Vrt. *Ellilä*, m.t. s. 32—34, 161 (»Esivalmistelu ja esitutkinta merkitsevät itse asiassa omaa alinta tosiasiallista instanssiaan riita- ja rikosjutuissa.«), 185—192; *Tirkkonen*, m.t. II (1977) s. 349 av. 57.

¹¹ Vrt. OK 17: 5; *Jorma S. Aalto*, Asianosaisen käyttäytymisestä todisteena, LM 1967 s. 733—735, 737, 739—740, 742—744, 751—753; *Tirkkonen*, m.t. II s. 92—95, 137.

puolen ainakin pitänyt ymmärtää, että seikka kuuluu esivalmistelussa vaikkapa epätäsmällisestikin ilmoitettujen piiriin.

Kaikki uusi näyttö ei sovellu edellä esitetyn tyyppitapauksen puitteisiin. Ajateltakoon, että jokin seikka tulee uuden todisteen perusteella riidattomaksi (vrt. OK 17:4.1). Tätä riidatonta tosiasiaa ei tietenkään voida sivuuttaa sillä perusteella, että vastapuolen pitäisi voida esittää vastanäyttöä. Jos vastapuoli kuitenkin oli vilpittömässä mielessä, saattaa se ehkä perustellusti vaatia tilaisuutta esittää todisteita jostakin vielä todistamattomasta seikasta, joka toteen näytettynä muuttaisi äsken mainitun riidattoman tosiasian merkitystä jutussa; ja näin joudutaan taas kysymään, sivuutetaanko uusi riidaton seikka vai myönnetäänkö vastapuolelle lykkäystä vielä uudemman seikan selvittämiseksi.¹²

¹² Työtuomioistuimien on eräitä kertoja joutunut ottamaan kantaa sellaisten todisteiden sallittavuuteen ja merkitykseen, joita ei ole ilmoitettu esivalmistelussa. Tätä aineistoa ei voida analysoida tämän kirjoituksen puitteissa. Luettelen seuraavassa kuitenkin tämän ongelmaryhmän piiriin kuuluvia ratkaisuja (joskin voi olla vaikeata erottaa, onko jätetty ilmoittamatta, mitä todisteella halutaan osoittaa, vai vaatimuksen tai kiistämisen peruste; ks. TTuomL 15.2, 18.2 ja 21 §). Näkyviin ratkaisuissa tulevat kuitenkin lähinnä sellaiset tapaukset, joissa jokin todiste kokonaan tai osaksi sivuutetaan liian myöhään esitettynä; päinvastaisissa tapauksissa ei useinkaan ole aihetta nimenomaiseen lausumaan — ja toisaalta torjutaan uudet kirjalliset todisteet säännönmukaisesti prosessinjohtoon puitteissa ilman että siitä haluttaisiin edes merkitä pöytäkirjaan.

Ks. esim. TT 80/1975 (uusi todistaja ilmoitettu vastapuolelle niin myöhään ennen pääkäsittelyä, ettei vastanäytön hankkimiseen ollut enää tilaisuutta), 50/1977 (vasta pääkäsittelyssä väitetty, että tietty seikka ei pitäisi paikkaansa), 4/1978 (esitetty näyttöä seikoista, joihin ei ollut nojaututtu aikaisemmin), 22/1978 (samoin), 84/1978 (selvitystä esitetty pääkäsittelyssä seikoista, joita ei ollut ilmoitettu aikaisemmin), 147/1978 (esitetty selvitystä seikoista, joihin ei aikaisemmin ollut edes viitattu), 20/1979 (liiton toiminnan tarkoitus tuotu esille vasta pääkäsittelyssä), 24/1979 (seikka, jonka vastaaja oli kiistänyt esivalmistelussa ja josta kantaja ei ollut ilmoittanut esittävänsä näyttöä, ei otettu huomioon), 26/1979 (kannetta ei ollut kiistetty esivalmistelussa, mutta pääkäsittelyssä pyrittiin esittämään näyttöä sen kumoamiseksi), 27/1979 (uusia seikkoja kanteen tueksi pääkäsittelyssä), 92/1979 (uusi tieto vasta pääkäsittelyssä), 4/1980 (samoin), 21/1980 (paikalliseen käytäntöön vedottu vasta pääkäsittelyssä), 37/1980 (työehtosopimuksen sanamuodosta poikkeavan tulkinnan perusteisiin nojaututtu vasta pääkäsittelyssä), 112/1981 (lausuntoasiassa todettu, että vasta pääkäsittelyssä tapahtunut tosiasian kiistäminen jäisi työtuomioistuimen omaan ratkaisuvaltaan kuuluvissa jutuissa huomioon ottamatta), 129/1981 (selvitystä uudesta seikasta vasta pääkäsittelyssä), 132/1981 (samoin).